

5. ЦДАГО України. – Ф.1. – Оп.32. – Спр.2650. – 203 арк.
6. Інструкція Секретаріату Президії ВУЦВК від 16 липня 1932 р. «Як реєструвати статуту товариств і спілок, що не мають на меті добувати зиск, та наглядати за їх діяльністю» // Хронологічне зібрання законів, указів Президії Верховної Ради, постанов і розпоряджень уряду Української РСР: В 2 т. – К.: Держполітвидав УРСР, 1963. – Т.1. – С.499–503.
7. Постанова ВУЦВК і РНК Української СРР від 20 лютого 1933 р. «Про органи, які проводять реєстрацію статутів товариств і спілок, що діють не для зиску» // Там само. – С.521–522.
8. Конституція (Основний закон) УРСР: зі змінами та доповненнями, внесеними Законом УРСР від 27 жовтня 1989 року на десятій сесії Верховної Ради Української РСР одинадцятого скликання. – К.: Політвидав України, 1989. – 61 с.
9. Козлов Ю. М. Самодетельные организации населения / Ю. М. Козлов. – М.: Госиздательство юридической литературы, 1962. – 118 с.
10. ДАВО. – Ф.Р.–6040. – Оп.1. – Спр.189. – 6 арк.
11. Матеріали XXVII з'їзду Комуністичної партії Радянського Союзу. – К.: Політвидав України, 1986. – 422 с.
12. Бойко О. Досвід та уроки суспільно-політичної трансформації України у добу перебудови (квітень 1985 – серпень 1991 р.) // Нова політика. – 1998. – №2. – С.32–35.
13. Постанова Президії Верховної Ради Української РСР «Про порядок реєстрації громадських об'єднань» // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1990. – №49. – С.640.
14. Постанова Президії Верховної Ради Української РСР «Про доповнення Постанови Президії Верховної Ради Української РСР від 29 вересня 1990 року «Про порядок реєстрації громадських об'єднань» // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1990. – №49. – С.641.
15. Закон СРСР «Об общественных объединениях» // Новые законы СССР. – М.: Юридическая литература, 1991. – Вып.3. – С.18–30.
16. Закон УРСР «Про зміни і доповнення Конституції (Основного Закону) Української РСР» від 24 жовтня 1990 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1990. – №45. – С.606.

References

1. Neformal'noe obshchestvennoe dvizhenye: shtrykhy k portretu / [Dyachenko L. Ya., Kochetkov A. P., Shchegortsov A. A., Shchegortsov V. A.]. – Belhorod: RYO Uprpolyhrafyzdata, 1990. – 128 s.
2. Hromov A. V. Neformaly: kto est' kto? / A. V. Hromov, O. S. Kuzyn. – М.: Mysl', 1990. – 269 s.
3. Lavrinovych O. Chy mozhylye v Ukrayini hromadyans'ke suspil'stvo? / O. Lavrinovych // Hromads'ki initsiatyvy. – 1999. – №2. – С.3–6.
4. Obshchestvennye orhanyzatsyy v polytycheskoy systeme / [Zh. Kolev, Ts. Yampol's'kaya, K. Shul'tse, P. Slavov, R. Mond]; Pod red. Ts. A. Yampol's'koy. – М.: «Nauka», 1984. – 216 s.
5. TsDAHO Ukrayiny. – Ф.1. – Оп.32. – Спр.2650. – 203 арк.
6. Instruktziya Sekretariatu Prezydiyi VUTsVK vid 16 lypnya 1932 r. «Yak reyestruvaty statuty tovarystv i spilok, shcho ne mayut' na meti dobuvaty zysk, ta nahlyadaty za yikh diyal'nistyuu» // Khronolohichne zibrannya zakoniv, ukaziv Prezydiyi Verkhovnoyi Rady, postanov i rozporядzhen' uradyu Ukrayins'koyi RSR: V 2 t. – К.: Derzhpolityvdav URSR, 1963. – Т.1. – С.499–503.
7. Postanova VUTsVK i RNK Ukrayins'koyi SRR vid 20 lyutoho 1933 r. «Pro orhany, yakі provodyat' reyestratsiyu statutiv tovarystv i spilok, shcho diuyut' ne dlya zysku» // Там само. – С.521–522.
8. Konstytutsiya (Osnovnyy zakon) URSR: zi zminamy ta dopovnennyamy, vnesenymy Zakonom URSR vid 27 zhovtnya 1989 roku na desyatiy sesiyi Verkhovnoyi Rady Ukrayins'koyi RSR odynadtsyatoho sklykannya. – К.: Polityvdav Ukrayiny, 1989. – 61 s.
9. Kozlov Yu. M. Samodeyatel'nye orhanyzatsyy naselenyya / Yu. M. Kozlov. – М.: Hositydatel'stvo yurydycheskoy lyteratury, 1962. – 118 s.
10. DAVO. – Ф.Р.–6040. – Оп.1. – Спр.189. – 6 арк.
11. Materialy XXVII z'yizdu Komunistychnoyi partiyi Radyans'koho Soyuzu. – К.: Polityvdav Ukrayiny, 1986. – 422 s.
12. Boyko O. Dosvid ta uroky suspil'no-politychnoyi transformatsiyi Ukrayiny u dobu perebudovy (kviten' 1985 – serpen' 1991 r.) // Nova polityka. – 1998. – №2. – С.32–35.
13. Postanova Prezydiyi Verkhovnoyi Rady Ukrayins'koyi RSR «Pro porядok reyestratsiyi hromads'kykh ob'yednan'» // Vidomosti Verkhovnoyi Rady URSR. – 1990. – №49. – С.640.

14. Postanova Prezydiyi Verkhovnoyi Rady Ukrayins'koyi RSR «Pro dopovnennya Postanovy Prezydiyi Verkhovnoyi Rady Ukrayins'koyi RSR vid 29 veresnya 1990 roku «Pro porядok reyestratsiyi hromads'kykh ob'yednan'» // Vidomosti Verkhovnoyi Rady URSR. – 1990. – №49. – С.641.
15. Zakon SRSR «Ob obshchestvennykh ob'edynenyakh» // Nove zakonny SSSR. – М.: Yurydycheskaya lyteratura, 1991. – Вып.3. – С.18–30.
16. Zakon URSR «Pro zminy i dopovnennya Konstytutsiyi (Osnovnoho Zakonu) Ukrayins'koyi RSR» vid 24 zhovtnya 1990 r. // Vidomosti Verkhovnoyi Rady URSR. – 1990. – №45. – С.606.

Levchuk K. I., Doctor of History, Professor, Head of Department of the History of Ukraine and philosophy, Vinnytsia National Agrarian University (Ukraine, Vinnytsia), ki_levchuk@i.ua

The changes in political and legal status of associations of citizens in terms of transformation of Ukrainian society (1985–1991)

On the basis of archival sources and synthesis of published documents, research literature and found changes in the political and legal status of diverse groups of citizens of Ukraine in terms of transformation of socio-economic relations in the days of «perestroika» (April 1985 – August 1991).

Keywords: association of citizens, civic organization, an informal organization, the law, the classification, «perestroika».

* * *

УДК 930.2:656.8(100)

Говоровський А. В.,
начальник ВРПЗДПС, Українське державне підприємство поштового зв'язку «Укрпошта»
(Україна, Київ), Govorovskiy@ukr.net

**ІСТОРИЧНІ, СУСПІЛЬНІ ТА КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ
ТРАНСФОРМАЦІЇ ПОШТОВОГО ЗВ'ЯЗКУ В УКРАЇНІ
НАПРИКІНЦІ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТЬ**

Складовою частиною статті є з'ясування поняття «комунікації», як однієї із невід'ємних потреб людини, на задоволення яких спрямований зв'язок, і, насамперед, поштова справа. Історична становлення і розвиток поштової служби становить певний пізнавальний інтерес під кутом зору культурологічного розвитку людства.

Водночас поштової зв'язку автор розглядає як важливу комунікативну систему збереження культурних цінностей людства.

На основі комплексного аналізу висвітлено основні етапи формування поштового зв'язку, від античності до набуття загальнодержавного значення поштової служби.

Ключові слова: комунікації, комунікаційне суспільство, поштової зв'язку, історія поштової справи, розвиток поштового зв'язку.

Суспільне життя з'явилося у процесі спілкування індивідуумів і завжди зводилося до пошуку раціональної взаємодії.

Вдосконалення засобів праці і підвищення її продуктивності зумовили вдосконалення форм і методів спілкування, розвиток технологій комунікаційного процесу, а також опосередковано вплинули на культурну історію людства. Можливість самостійно обирати спосіб життя, вдосконалювати себе і власний світ культури – мораль, державу і право, науку, мистецтво, уявлення про добро й справедливість, совість і честь народжуються лише у процесі спілкування [1].

Термін «комунікація» використовується багатьма громадськими, біологічними, технічними науками, і в основному, як елементарна схема комунікації, або різновид взаємодії між суб'єктами, опосередкованого деяким об'єктом, що передбачає наявність не менше трьох учасників: передавальний суб'єкт (комунікант), об'єкт, який потрібно передати (повідомлення) і отримуючий суб'єкт (реципієнт) [3, с. 12].

Виступаючи потужним фактором соціального прогресу, комунікаційні процеси стають ключовими,

адже вони торкаються усіх аспектів життєдіяльності – від матеріального виробництва і людських потреб до найбільших проявів духу, усвідомлення ролі і призначення кожної людини. Впливаючи на суспільну та індивідуальну життєдіяльність – працю, побут, дозвілля, область мислення тощо, сучасні комунікаційні процеси відіграють дедалі більшу роль у вирішенні довгострокових програмних цілей демократичного руху: формування і зміцнення громадянського суспільства, розкриття творчих здібностей людини, поглиблення демократії, побудови правової держави [12].

Можна без перебільшення стверджувати, що способи відображення дійсності, засоби комунікації, механізми регуляції поведінки, діяльність сучасної людини формувалися упродовж довготривалого періоду і напряду визначають досягнутий рівень соціального та технічного розвитку громадянського суспільства.

Пітекантропи і синантропи визнані першою ланкою, що об'єднує представників різних ступенів еволюції. Ймовірно їхня взаємодія мала сигнально-руховий характер і ґрунтувалася на механізмі наслідування та імітації. Водночас, для регуляції спільної діяльності в цей період комунікації мали вийти за межі жестів і міміки.

Регуляція поведінки на рівні інстинкту поступалася місцем більш досконалим механізмам соціальної комунікації. Розширення первісної комунікації, за допомогою нового соціального об'єднання у кроманьйонців, зумовило необхідність прийняття упорядкованих правил і норм поведінки. Соціальні мотиви діяльності ставали дедалі сильнішими, ніж біологічні [10].

Проблема походження мови вирішується, в основному, за допомогою гіпотез. Однією із перших з'явилася звуконаслідувальна гіпотеза.

Демокрит і Платон вважали, що людина в ранні періоди свого розвитку наслідувала звуки навколишнього світу: крики птахів, звірів, шум води і т.п. Наступна – вигукова теорія. Прихильниками цієї гіпотези були давньогрецький філософ Епікур і біолог Чарльз Дарвін, мовознавці Вільгельм фон Гумбольдт і А. А. Потебня [13].

Соціальний аспект переважав у прихильників теорії соціального договору (Адам Сміт, Жан Жак Руссо), які розглядали мову як свідомий винахід і творіння людей, що затверджується договором між ними.

Розвиток мови в процесі суспільної виробничої діяльності підкреслювався і Фрідріхом Енгельсом у його відомій статті «Роль праці в процесі перетворення мавпи в людину»: праця і потім членороздільна мова перетворили поступово мозок мавпи в мозок людини. Праця, мова і свідомість (мислення) розвивалися одночасно, у взаємодії [6, с. 146–151].

Отже, в процесі еволюції формувалися особливі функції засобів комунікації, що відрізняють людину від інших представників тваринного світу. Виникнення людської мови приблизно 40 тис. років тому визначають першою комунікативною революцією [8].

Визначення певної інформації через слово, одночасно сприймалося різними людьми, дозволило відокремлювати інформацію від ініціатора і передавати його на відстань, використовуючи для цього спеціально підготовлених посильних.

Перша спроба впорядкування служби повідомлень через уособлення інформації і формування інформа-

ційного простору, виникли досить рано в античні часи, близько 5000 років тому в Месопотамії для передачі інформації, зображеної на глиняному листі [16].

Спочатку подібні служби використовувалися в основному в військових цілях і не призначалися для зв'язку між цивільними особами. Такими були служби повідомлень в Стародавньому Єгипті, Ассирії, Вавилоні та Персії. Особливо розвиненими вони були в Єгипті і можуть розглядатися попередниками сучасної пошти [15].

За часів IV династії фараонів (2900–2700 до н.е.) діяла служба особливих піших (сороходів), а також кінних гінців, забезпечуючи зв'язок з військових з Лівією, Єфіопією і Аравією [2].

Історія наукового пізнання комунікації починається з античності. Античні мислителі поряд з розумом – логосом почитали мову У період еллінізму, коли почалося культурне освоєння великих територій Єгипту, Близького і Середнього Сходу, турбота про збереження мови – логосу стає особливо нагальною, бо від цього залежало виживання грецької культури в іноземному оточенні [3].

З завершенням формування, слово і мова набуває змістовності, образності і сили впливати на свідомість людей, у разі необхідності збуджуючи або заспокоюючи народні маси, маючи здібності лікувати або навпаки – пригнічувати свідомість і фізичний стан людини.

Надзвичайно трагічний і водночас епічний зміст набуває останнє слово Ісуса «Звершилося!» (Івана 19:30), проголошуючи початок нової ери духовного відродження християнства, сповіщає, що страждання закінчилися, і всі діла, – проповідувати Євангеліє, творити чудеса та досягти вічного спасіння – були виконані [11].

Отже, в процесі еволюції формувалися функції засобів комунікації, які сприяли утвердженню сучасних людських якостей, на відміну від інших представників тваринного світу. Мова ставала провідним засобом: – пізнання навколишнього світу, інструментом мислення, що дозволило абстрагувати певні значення; – передачі накопиченого знання і досвіду; – регуляції взаємодії: спонукання до дії або його припинення; – оцінки, систематизації та організації дій у відповідь; – внутрішньої самоорганізації людини.

Надалі для інтенсифікації комунікації знадобилися засоби зв'язку, які дозволили б здійснювати необхідні комунікації і без публічного зіткнення. Таким винаходом стала писемність, що надало можливість накопичувати, зберігати і передавати знання не лише від людини до людини, а й від покоління до покоління. Листування вирішило проблему обсягу і точності інформації, що передається.

До найдавніших листів, які згадуються в класичній і східній літературі, належать лист індійського царя Стратобата до Семіраміди, Давида до Йоава (лист Урії), царя Прета Аргоського до царя Лікійських. Від римлян дійшли до нас переважно ті листи, які наперед були призначені для широкого кола читачів. Лише у Цицерона знаходимо ми справжні приватні листи; навпаки, знамениті листи Плінія і Сенеки мають лише епістолярну форму; лист стає у римлян особливим літературним родом (Фронтон, Сідоній, пізніше Сальвіан, Еннодій) [14].

Третя комунікативна революція пов'язана з винаходом німецьким ювеліром і винахідником Йоганном Генсфляйш цур Ляден цум Гутенбергом (1397–1468) друкарського верстата з рухливими літерами. Книгодрукування поширилось усім світом та зробило величезний вплив не лише на європейську культуру, але і на всесвітню історію, значно збільшило розмах комунікацій, виявилася надійним сховищем інформації і засобом її трансляції, збільшуючи можливості комунікаційних контактів як між сучасниками, так і між поколіннями і представниками різних культур.

XVII і XIX віки – це час народження і бурхливого розповсюдження комунікаційного простору в Європі, зародження суспільних і гуманітарних наук, які також закладали підґрунтя для розвитку комунікаційного спілкування: стрімко розвивалося газетно-журнальна інформація, бібліотечна і бібліографічна справа, з'явилися телеграф і телефон.

Зі створенням системи телеграфних комунікацій тисячократно підвищилася швидкість комунікацій, а головне різко зростає кількість комунікантів. Дивна річ – проникливі вчені – суспільствознавці довгий час ігнорували ці комунікаційні явища, не помічали їх зростаючої соціальної ролі, впливу на всі інші види людської діяльності.

Більш швидкий і дешевший, ніж телеграфний і телефонний, спосіб передачі повідомлень на великі відстані забезпечив бездротовий зв'язок. З винаходом радіо швидкість передачі інформації досягла швидкості світла, інформація і певний засіб комунікації стали масовими.

Четверта комунікативна революція пов'язана з виникненням і розвитком електронних засобів комунікації. Електронні ЗМІ вирішували ряд проблем, пов'язаних з передачею та отриманням повідомлень, завдяки їм зросли швидкості і обсяги інформації, що передається на великі відстані.

Супутники, волоконна оптика і сучасні комп'ютерні технології створили фундамент принципово нової системи комунікаційних зв'язків. Вона набула воістину глобальних масштабів. Нові системи комунікацій дозволяють передавати зі швидкістю світла будь-яку інформацію в будь-якій формі – звуком, текстом, цифрами або зображенням – будь-якій людині, що знаходиться в будь-якій точці планети. Інформаційний простір одночасно збільшує інтенсивність комунікацій і починає обмежувати міжособистісні комунікації і переводити їх у віртуальну площину.

Можна окреслити найбільш характерні риси і відмінності комунікації, як суспільного явища – це різновид опосередкованої і доцільної взаємодії між суб'єктами, що передбачає рух певної інформації і матеріальних об'єктів в тривимірному геометричному просторі і в астрономічному часі або трансформація ідеальних об'єктів, охоплюючи їх зміст, образ в багатовимірних віртуальних просторах і часі. З цієї позиції доцільно розглядати функціонування поштового зв'язку, як однієї із особливих різновидів суспільно – виробничої діяльності, визначеної забезпечувати організацію комунікаційного процесу в суспільстві.

Необхідність упорядкування поштової справи з закріпленням монопольного права і відповідальності уряду утримувати в межах державної території поштової

установи, вперше була висунута великим курфюрстом Фрідріхом Вільгельмом I Бранденбурзьким (1620–1688), засновником Бранденбургсько-прусської держави. Нововведення вносилися в усі сфери громадської діяльності, промисли, відкриті були фабрики: шовкові і вовняні, дзеркальні і свічкові, засновувалися торгові дома. При цьому величезне значення надавалось поштової справі, як об'єднуючого фактора у великій державі [5].

Необхідність організації систематичного і швидкого поштового зв'язку як усередині країн, так і між країнами, з особливою гостротою проявилася з розвитком виробничих відносин і зародженням капіталізму. Вже на початку XVIII століття вживалися заходи для здешевлення поштових тарифів і більшої доступності поштових повідомлень для населення. Поряд з урядовою поштою започатковувалися приватні підприємства, які бачили можливості своєї діяльності, поряд з доставкою повідомлень і речей, також перевезення пасажирів (messengeries – експедиційна [транспортна] контора).

Розвиток поштових відносин гальмувався непомірно високими таксами, як і неповороткістю поштового механізму. Нова ера в історії поштової справи відкрилася з введенням в 1840 році, за пропозицією англійця Роуланда Хілла, однакової і помірною такси для листів. Фіксовані тарифи дозволили не мати справу з грошима, а використовувати «клейкий ярлик» («adhesive label»). Відповідно, 6 травня 1840 року «Чорний пенні» став першою поштовою маркою в світі. Майже одночасно (8 травня) був випущений і «Синій двухпенсовик» [7].

Поштові марки спершу були місцевими, призначалася лише для використання на території Сполученого королівства Великої Британії і Ірландії.

З винаходом телеграфу (1832), телефону (1876) і радіо (1895) поштовий зв'язок не втратив своєї важливої ролі засобу спілкування мільйонів людей. В телеграфі пошта знайшла могутнє сприяння і завершення, внаслідок чого майже всі держави за прикладом Німеччини об'єднали поштову справу і телеграф з великою користю для обох відомств. Об'єднання з поштовим відомством, не лише дозволило розширити можливості доставки оперативної інформації, з'єднати окремі країни, міста, селища мережею телеграфних ліній, зробило економічно обґрунтованим і доступним застосування електричних форм зв'язку, підняло організацію комутаційного процесу в суспільстві на більш високий рівень, забезпечило умови для вдосконалення зв'язку і науково-технічного прогресу на якісно нову, досконалу основу [12].

Корінні перетворення в поштової справі відбулися з поширенням залізниць і пароплавання, а пізніше використанням літаків, що обумовило бурхливий розвиток поштових відділень, служб і чисельності поштових відправлень. Останнє головним чином досягалося за рахунок нововведення в організацію поштової справи, встановленням дешевої і однакової поштової такси, введення цілої низки нових поштових операцій, забезпечення повноцінною послугою сільського населення, прискорення доставки.

Поштовий зв'язок набув загальнодержавного, стратегічного значення і водночас став доступним для обслуговування всього населення.

Нарешті, міжнародні поштові відносини отримали гарантії в організації Всесвітнього поштового союзу, що охопили всі культурні країни.

Не можна сказати, що такий важливий елемент людського суспільства як поштовий зв'язок, його структура, історична еволюція, функції, рівень розвитку та інші важливі характеристики обділені увагою наукової спільноти. Однак через велику низку існуючих в науці підходів і аналітичних ракурсів, домінують в цьому спектрі технологічний, економічний, історичний і географічний підходи. Такий стан хоча і можна пояснити (дані ракурси дійсно фіксують найбільш істотні для життєдіяльності суспільства характеристики поштового зв'язку), але, мабуть, не можна вважати нормальним, враховуючи, що багато аспектів життєдіяльності галузі практично повністю випадають з поля зору наукового пошуку, а культурологічна складова поштового зв'язку знаходиться на найглибшій периферії дослідницьких розробок, пов'язаних з вивченням комунікаційної сфери суспільства.

Культурологічне значення поштового зв'язку має свої, властиві і характерні риси, які, насамперед, характеризуються його впливом на життя суспільства і особистості, через дію індивідуально-суб'єктивних чинників (установки свідомості, духовні потреби, цінності та ін.), що позначилися на характері поведінки, форматі та стилі спілкування людей, цінностях, зразках, нормах поведінки.

Поштовий зв'язок, як більш гуманна і організована форма суспільної діяльності, внаслідок його спеціалізації і постійної готовності до вдосконалення, з самого початку був орієнтований не на пристосування до наявних умов, а на їх перетворення, що передбачає більш високий рівень культури і його вплив на людей, їх способи мислення, умови організації спільної діяльності.

Як один із найважливіших елементів людського суспільства, поштовий зв'язок не лише становить невід'ємну частку його матеріальної культури, а й взаємопов'язаний з духовною культурою суспільства, потрапляє в діяльне поле численних культурних смислів і символів, стає об'єктом художнього (літературного, образотворчого тощо) зображення і безпосереднім учасником культурного процесу.

На нашу думку, саме культурне виробництво (процес створення та тиражування культурних цінностей, їх громадська презентація, всі форми соціального розповсюдження та споживання) може розглядатися як різновид комунікаційного процесу – тобто переміщення суми віртуальних образів, уявлень творця до аудиторії.

Поштовому зв'язку присвячена різноманітна спеціальна література, що досліджує його в технологічному, економічному, історичному, просторовому аспектах. Але розвідки культурологічного аспекту поштового зв'язку, практично немає, при тому, що до окремих моментів даної проблематики звертається багато дослідників (філософи, історики, етнографи). У незначній мірі теми поштового зв'язку торкається загальна теорія соціальної комунікації.

Поштовий зв'язок є невід'ємним елементом культурного процесу, причому, з певного ракурсу сам культурний процес може бути представлений як комунікативна система, відповідальна за перенесення і збереження в просторі і часі сукупності створених людством культурних цінностей.

Виникнення поштового зв'язку стало одним із чинників руйнування старого світу та консолідації

великих держав, ставши для багатьох із них провідним фактором етнонаціональної політики, чинником утвердження національних цінностей, що спрямовані на розвиток культури, задоволення духовних потреб людини.

У процесі історичної еволюції поштового зв'язку форми його участі в культурному житті суспільства ускладнювалися і розширювалися, але не змінною залишалася повага і цікавість до кур'єрів, працівників пошти, які розносили свіжі новин, демонстрували відданість справі не зважаючи на деколи складні умови.

Високо цінуючи культурне значення працівників пошти, жителі села Тур'ї Ремети, Закарпатської області на свої кошти встановили єдиний у країні пам'ятник листоноші Федору Фекете, який в середині XIX ст. щодня проходив пішки по 10 кілометрів дороги від рідного села до Перечина і назад, долаючи цю відстань незалежно від погодних умов, часто зустрічаючи диких звірів, але пошту доставляв завжди вчасно, за що отримав від людей шанобливе прізвисько «Посол» [9].

До опису поштових станцій, робітників пошти часто звертались в своїх творах О. С. Пушкін у «Повісті покойного Івана Петровича Белкіна Станційний догляд», А. П. Чехов у оповіданнях «У поштовому відділенні», «Пошта», багато уваги приділив М. В. Гоголь характеристиці поштмейстера в комедії «Ревізор» та інші. З дитинства багатьом відомі вірші С. Я. Маршак «Пошта» та «Пошта військова».

Спілкування шляхом листування започаткувало особливий літературний жанр – епістолярну літературу (від грец. *Επιστολή* – «послання»).

Блискучі зразки епістолярної літератури представили насамперед Франція, Англія, Німеччина де вперше, завдяки високому рівню розвитку суспільства, була досягнута непідробна простота, образність і висока художність стилю.

Листи Оноре Бальзака і Венсана Вуатюра були значним кроком у розвитку французької прози, не зважаючи на те, що перший постійно впадає в пихатість, гіперболізуючи ситуацію, другий розсипається в грі слів і в інших хитрощах штучності.

Марі де Рабютен-Шанталь, маркіза де Севін'є – французька письменниця, автор «Листів» – найбільш славетного в історії французької літератури епістолярію, зробила справжній переворот, цілком опанувала таємницею природності, демонструючи вміння бути сильною без перебільшень, наївною без кокетства [4, с. 69–75].

Епоха розквіту епістолярної літератури пройшла безповоротно: посилення спроможності сучасної комунікації завдяки телефону, Інтернету ведуть до падіння листування, яке перестає бути предметом особливої уваги і мистецтва. витісняє умовності стилю. Зміст послання розвивається разом з мовою, у напрямку до більшої енергії і стислості вираження думки, на зміну умовності стилю приходять ділова простота але, при цьому, зникає як особлива літературна форма.

Особливе місце в системі культурних цінностей займає філателія, що займається вивченням поштової історії і всього пов'язаного з нею – розвиток пошти, оформляє і komponує колекції для участі у філателістичних виставках. У коло уваги, до колекції філателістів можуть потрапляти поштові марки, конверти, етикетки, штампи і гашення на поштових конвертах і листівках.

Історична еволюція поштового зв'язку та соціокультурний розвиток людства значно розвинули змістовне поле їх взаємодії, а окремі види сполучення видозмінились. Реалії останніх десятиліть, вся сукупність глобальних проблем, які постали перед людством, вказує на досягнення певного порогу, який відкриває етап кардинальних змін в її загальносистемних характеристиках. Очевидно, що ці зміни повинні торкнутися суспільства в цілому, його виробничої, культурної і поштової сфери.

Отже, множинність і суперечливість тенденцій, присутніх в сучасності, спонтанний і біфуркаційний характер процесів соціально-економічного розвитку держави, не дозволяє з упевненістю і однозначністю визначити вектор майбутнього поштової сфери, перед галуззю відкриті найрізноманітніші перспективи – розвивати комутаційні процеси в суспільстві, шляхом більш ефективного і якісного задоволення потреб організацій і громадян послугами фінансових, торгових, виробничих і транспортних підприємств та службами побутового обслуговування.

Список використаних джерел

1. Бландел Р. Эффективные бизнес-коммуникации. Теория и практика в эпоху информации. – СПб.: Питер, 2000. – 381 с.
2. Він сказав: «ПОІХАЛИ!» до 40-річчя польоту Юрія Гагаріна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/SOCIETY/vin_skazav_poyihalido_40-richchya_polotu_yuriya_gagarina.html.
3. Гойхман О. Я., Надеина Т. М. Основы речевой коммуникации: Учебник для вузов / Под ред. проф. О. Я. Гойхмана. – М.: ИНФРА-М, 1997. – 272 с.
4. Дезен Н. А. Проблема жанра и традиции в письмах Мари де Севинье (о французском эпистолярном жанре XVII в.) // Вестник МГУ. Сер.9. Филология. – 1988. – №3. – С.69–75.
5. Древнейшие почты / Н. И. Владинец, Л. И. Ильичёв, И. Я. Левитас, П. Ф. и др., под общ. ред. Н. И. Владинца и В. А. Яковса. – М.: Радио и связь, 1988. – 320 с.
6. Енгельс Ф. Диалектика природы. – М.: ИПЛ, 1964.
7. Илюшин А. С. Филателия. Megabook. Mega энциклопедия Кирилла и Мефодия. – М.: Компания «Кирилл и Мефодий».
8. Кисин Б. М. Страницы истории на почте и марках. – М., 1980. – 112 с.
9. Пам'ятник листиноші в Закарпатті [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tourinform.org.ua/scho-podyvyty-pamyatnyk-lystonoshi-v-zakarpatti-2>.
10. Плутарх Херонейский. Сочинения. – М., 1983. – 703 с.
11. Ринекер Ф., Майер Г. Библиейская энциклопедия Брокгауза. – М.: Российское Библиейское Общество, 1999. – 1120 с.
12. Соколов А. В. Метатеория социальной коммуникации / Рос. нац. б-ка. – СПб.: Изд-во РНБ, 2001. – 352 с.
13. Соколов А. В. Общая теория социальной коммуникации. – СПб.: Изд-во Михайлова В. А., 2002. – 461 с.
14. Сорокин Ю. А., Тарасов Е. Ф., Шахнарович А. М. Теоретические и прикладные проблемы речевого общения. – М., 1979. – 327 с.
15. Хабермас Ю. Моральное сознание и коммуникативное действие. – СПб., 2000. – 377 с.
16. Шрейдер Ю. А. Логика знаковых систем. – М., 1974. – 64 с.
17. Якобсон П. М. Общение людей как социально-психологическая проблема // Избранные работы. – М.: Прогресс, 1985. – С.306–330.

References

1. Blandel R. Jeffectivevne biznes-kommunikacii. Teorija i praktika v jepohu informacii. – SPb.: Piter, 2000. – 381 s.
2. Vin skazav: «POIHALY!» do 40-richchja pol'otu Jurija Gagarina [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://gazeta.dt.ua/SOCIETY/vin_skazav_poyihalido_40-richchya_polotu_yuriya_gagarina.html.
3. Gojhman O. Ja., Nadeina T. M. Osnovy rechevoj kommunikacii: Uchebnik dlja vuzov / Pod red. prof. O. Ja. Gojhmana. – M.: INFRA-M, 1997. – 272 s.

4. Dezen N. A. Problema zhanra i tradicii v pis'mah Mari de Seviny'e (o francuzskom jepistoljarnom zhanre XVII v.) // Vestnik MGU. Ser.9. Filologija. – 1988. – №3. – S.69–75.
5. Drevnejshie pochty / N. I. Vladinec, L. I. Il'ichjov, I. Ja. Levitas, P. F. i dr., pod obshh. red. N. I. Vladinca i V. A. Jakobsa. – M.: Radio i svjaz', 1988. – 320 s.
6. Engel's F. Dialektyka pryrody. – M.: IPL, 1964.
7. Iljushin A. S. Filatelija. Megabook. Mega jenciklopedija Kirilla i Mefodija. – M.: Kompanija «Kirill i Mefodij».
8. Kisin B. M. Stranicy istorii na pochte i markah. – M., 1980. – 112 s.
9. Pam'jatnyk lystonoshi v Zakarpatti [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://tourinform.org.ua/scho-podyvyty-pamyatnyk-lystonoshi-v-zakarpatti-2>.
10. Plutarh Heronejskij. Sochinenija. – M., 1983. – 703 s.
11. Rineker F., Majer G. Biblejskaja jenciklopedija Brokgauza. – M.: Rossijskoe Biblejskoe Obshhestvo, 1999. – 1120 s.
12. Sokolov A. V. Metateorija social'noj kommunikacii / Ros. nac. b-ka. – SPb.: Izd-vo RNB, 2001. – 352 s.
13. Sokolov A. V. Obshhaja teorija social'noj kommunikacii. – SPb.: Izd-vo Mihajlova V. A., 2002. – 461 s.
14. Sorokin Ju. A., Tarasov E. F., Shahnarovich A. M. Teoreticheskie i prikladnye problemy rechevogo obshhenija. – M., 1979. – 327 s.
15. Habermas Ju. Moral'noe soznanie i kommunikativnoe dejstvie. – SPb., 2000. – 377 s.
16. Shrejder Ju. A. Logika znakovyh sistem. – M., 1974. – 64 s.
17. Jakobson P. M. Obshhenie ljudej kak social'no-psihologicheskaja problema // Izbrannye raboty. – M.: Progress, 1985. – S.306–330.

Govorovskiy A. V., Head VRPZDPS, Ukrainian State Enterprise of Posts «Ukrposhta» (Ukraine, Kyiv), Govorovskiy@ukr.net

Historical, social and cultural transformation postal services in Ukraine late XX – beginning of XXI century

An integral part of the article is to clarify the concept of «communication» as one of the inalienable needs of the person to whom communication is directed, and, above all, the postal business. The historical formation and development of the postal service is of definite cognitive interest from the point of view of the culturological development of mankind.

At the same time, the author regards the postal communication as an important communicative system for preserving the cultural values of mankind.

On the basis of a comprehensive analysis, the main stages of the formation of postal communication, from antiquity to the national importance of the postal service, are highlighted.

Keywords: communication, communications society, postal history postal affairs, the development of postal services.

* * *

УДК 477

Вашкевич В.М.,

доктор філософських наук, професор,
Національний педагогічний університет
(Україна, Київ), [@gmail.com](mailto:gileya.org.ua)

Макарчук С.С.,

кандидат історичних наук, доцент, Миколаївська
філія Київського національного університету
культури і мистецтв (Україна, Миколаїв)

Бобіна О.В.,

кандидат історичних наук, доцент, Національний
університет кораблебудування ім. адмірала Макарова
(Україна, Миколаїв), oleg.bobina@nuos.edu.ua

«РЕАБИЛИТОВАНИ ІСТОРІЮ» ЯК ДЖЕРЕЛОЗНАВЧИЙ ПРОЕКТ: ІСТОРІЯ, ДОСВІД, ПЕРСПЕКТИВИ

В статті доводиться, що існуючі документи дають можливість проаналізувати основні напрямки, методи, види масових політичних репресій, і зробити висновок, що даний політичний режим був певним чином унікальний щодо використання політичних репресій як інструмента соціальної інженерії. Опублікований масив документів, дає можливість для їх використання в майбутніх дослідженнях не лише історичного характеру, але й соціологічного, філософського статистичного узагальнення та аналізу.

Ключові слова: масових політичних репресій, політичний режим, інструмента соціальної інженерії.